

végeztük el a Prügytől K-re 1 kilométerre található, a Prügy-Taktabáj közút É-i oldalán. A vizsgált terület a Prügyi-főcsatorna, valamint az abba É-ről csatlakozó Peres-Kígyós-ér találkozásánál található, DNy-ÉK irányban húzódó, 1 km hosszú, keskeny homokhát, a Hegyeshát-dűlő. Területe a mocsaras, vizenyős területekkel tagolt környezetből markánsan, 4–6 méterrel kiemelkedik.

A homokhát gerincének közepén, a magassági pont körül mintegy 20 méteres sugarú körben több őskori kerámiatöredéket találtunk. A homokhát keleti felében nagy mennyiségű bronzkori kerámiatöredéket gyűjtöttünk a felszínen. A dombhát ezen a területen É felé nyeregyszerűen kissé kiszélesedik, a felszíni leletek többnyire ezen a kiszélesedésen kerültek elő.

A régészeti lelőhely az 1243–1250 közötti helyrajzi számokkal jelölt telkekre terjed ki, meghatározható területe mintegy 2,5–3 hektár. Nem találtunk olyan történeti adatot, ami alapján a dűlőben Árpád-kori vagy középkori településsel számolhatnánk.

PUSZTAI TAMÁS

279. Pula, temető
(MRT 2. k. 41/1. sz. lh.)
(Veszprém megye) I

Lakossági bejelentés nyomán 2000. június 6-án helyszíni szemlét tartottam a lelőhelyen.

A helyi hagyomány szerint a temető DNy-i részén állt egykor a középkori falu temploma. Valószínűleg ezzel függhet össze, hogy a török hódoltság után, 1746-ban újra betelepült község a temetőnek ezt a részét érintetlenül hagyta, s ide azóta sem temetkeztek.

Néhány napja a temető ezen részén gépi talajjegengetést végeztek, s egy nagyobb tuskó kifordításakor sok emberi csont került elő. Ezek már másodlagos helyzetűek voltak, s talán valamilyen csontházba vagy csontkamrába lehettek összegyűjtve.

A csontok nagy részét összeszedték, és újra eltemették. Egyéb leletanyag nem került elő. További földmunkát nem végeznek.

RAINER PÁL

280. Pusztazámor, Hulladéklerakó
(Pest megye) A

1999 tavaszán megkezdődött Pusztazámoron a Kommunális Hulladéklerakó és a hozzá tartozó bekötőút építése. A létesítmény területén nem volt ismert régészeti lelőhely, csak az M7-es autópálya mentén, a tervezett leágazás közelében (MRT 7. k. 31/15. lh.). Mivel azonban itt a közelben, a Zámori-patak partján sok ismert népvándorlás kori telephely van, nagy volt a valószínűsége, hogy a létesítmény területén előkerül az egykor itt élt népesség temetője. A fentiek miatt – szerződés alapján – a Pest Megyei Múzeumok Igazgatóságának szakemberei régészeti szakfelügyeletet gyakoroltak a földmunkák időtartama alatt.

A szakfelügyelet során került elő az összekötő útnak a Hulladéklerakó III. üteme melletti szakaszán a temető. A régészeti feltárás azonnal megkezdődött. A sírmező két irányban terjedt tovább; részben a létesítmény határán kívül, a sóskúti közigazgatási területre eső akácerdőkbe, részben a III. ütem területére tervezett belső szervízút területére. A szervízút építését megelőzően itt is megtörtént a régészeti feltárás 1999 áprilisa és augusztusa között 4900 m²-en 345 objektumot sikerült feltárni. Bebizonyosodott, hogy a temető tovább terjed a III. ütem területére.

2000-ben sikerült a temetőnek a III. ütem területére eső összes sírját feltárni, áprilistól augusztus végéig mintegy 16 480 m²-en 888 avar sírt tártunk fel, így az 1999–2000-ben feltárt összes terület 21 384 m² lett. A két év során összesen 1234 objektumot dokumentáltunk, ebből 11 újkorinak bizonyult, tehát 1223 az avar sír. A temetőt kb. 95%-ban feltártnak tekintem.

A feltárt sírok között 351 volt gyerek sírja (ebből kb. 100 teljesen üres volt), a többi felnőtté volt. A sírok közül mintegy 250-et megbolygattak, kiraboltak; a rablás általában a fejre és a mellkasra irányult, valószínűleg kincsszerzés céljából.

A sírok tájolása majdnem minden esetben ÉNy-DK, a koponyák ÉNy-on voltak, de ettől két esetben eltérést tapasztalhattunk. A vázak nagyrészt háton feküdtek kettő esetben hason, kilenc esetben oldalt, felhúzott térdekkel, úgynevezett zsugorított helyzetben. Voltak kettős (két felnőtt, felnőtt-gyerek, két gyerek) és hármas (két felnőtt-gyerek, három gyerek) temetkezések is. A sírgödöröket általában úgymond padkásra ásták, a két hosszanti oldal egy lépcsővel szűkül. A fejnél és a lábánál a sírgödört általában mélyebbre ásták, mint közepén. Az esetek nagy részében koporsóba temetkeztek – több ízben megtaláltuk a famaradványokat, vagy az elszíneződött csíkokat a sírgödörben. Gyakran a rabolt síroknál a rablógödör feltja is kirajzolódott a sírfolton.

Általános, nemtől független melléklet a vas vagy bronzcsat (öv), vaskés, karika és tűzcsiholó-készlet (vas + „kova”).

Férfiak esetében néha fegyverre utaló maradványok: vastőr (vagy nagy kés?), nyílhegyek, íjmerevítő csontlemezek, vas harci balta, csikózabla (?) is került elő. Egy (rabolt) sírból kerültek elő csikó csontjai.

Negyvennél több bronzveretekkel díszített öv került elő férfi sírokból, ezek veretei részben lemezből préseltek, részben öntöttek. A veretek díszei geometrikusak, növényi, állati, vagy emberábrázolásosak. Az övek végét lezáró nagy szíjvégből 25-nél több került elő – ezek közül az egyiken emberi portrékat és oroszlánokat ábrázoltak, ami viselőjének különleges rangját jelképezte. Négy sírből került elő úgynevezett állatküzdelmi jeletet megjelenítő nagy szíjvég; itt két griff támad egy patás állatra.

A női sírok jellegzetes leletei a munkaeszközök: az agyag orsógombok vagy karikák, a csontból faragott tűtartók; az ékszerek: bronz fülbevalók, karperecek,

gyűrűk, boglárók és gyöngyök. Temetőnkben 82 sírból 143 tojás került elő. Gyermek sírjából néha bronzcsörgő vagy csengő is előkerült.

Állatsont 420 sírból 500-nál több került elő. Több sírban van emlősállat és madár csontja is. Edény 416 sírból mintegy 430 került napvilágra. Ezek nagy része kézzel formált, kis része kézi-, vagy gyorskorongon készült. Típusaik közt megtalálható a kis bögre, a különféle méretű fazék és a körte alakú-, füles korsó. Az edények közt nemcsak avarok által készítették, hanem római koriak is voltak. Szintén voltak sírjainkban római pénzek, egy törött kulcs, üvegedények töredékei és egy köves gyűrű is. Ezek a tárgyak egy közelben lévő római lelőhelyre utalnak, az avarok ott találhatták őket.

A temető kora – az eddig átnézett veret- és ékszer-típusok alapján – Kr. u. 7. század vége–8. század eleje.

A lelőhely tudományos jelentősége nagy: ritka eset, hogy egy nagy sírszámú avar temetőt majdnem teljesen sikerült feltárni. A térségben eddig csak véletlenül előkerült néhány avar sír volt ismert (Kajászó, Martonvásár, Sósút, Tárnok), ezek nem sok adatot szolgáltatnak a kutatás számára. Bár sírjaink egy része bolygatott, az előkerült leletanyag rendkívül érdekes. A temetőbe a patak mentén lévő települések polgári lakossága temetkezett, katonai rétegnek nincs nyoma.

MARÓTI ÉVA

281. Putnok, Dienesfalva középkori falu

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) Kk

Lakossági bejelentés nyomán 2000. május 24-én Dienesfalva 19. századi térképe és útbaigazítása alapján megtaláltam az egykori falut a Lenkey-tanyától D-re, az országút és a Sajó között, ahol évek óta szántanak ki cserepeket. A mostani vízműtől ÉK-re 200 m-re jól látható kiemelkedés jelzi a vetésben az egykori Dienesfalvát. A régészeti lelőhely, amennyiben a búzában látni lehetett, kb. 100 m hosszú, 50 m széles. A kerámialeletek mind korongoltak, így pl. nyersfehér szalagfültöredék, felületén barna festett hullámvonallal, nyersfehér oldaltöredék, barna festécsíkkal, profilált peremtöredék, melyen ferde irányú barna festés van, nyersfehér profilált peremrész, alatta egy bordával, szürke, bebökődött vastag fültöredék és paticsok alkotják a felszíni régészeti leletanyagot, melyek a Herman Ottó Múzeumban 2000. 7. 1–32. leltári számon találhatóak. Valószínűnek tarthatjuk, hogy Dienesfalva, mint település az évszázadok során lakottsága idején nagyobb helyet foglalt el. A felsorolt terepbejárás anyag a 15. századra keltezhető, a kerámia-töredékek korban eddig jelzik a falut. Az anyag emlékeztet Muhi középkori falu leletanyagára.

A török hadak Dienesfalvát is elpusztították, de Putnokhoz hasonlóan újranepeült. Az oklevelek a 17. század végéig jobbágylakta helyként említették. 1709-ben és 1713-ban a pestisjárvány itt olyan mértékű volt, hogy gyakorlatilag kiirtotta a lakosságot. A falu megszűnt, ma-

radék lakossága Putnokra költözött a 18. század második évtizedében.

B. HELLEBRANDT MAGDOLNA

282. Putnok, Pogonyi-puszt

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) B, V

A 2000. május 22-i terepbejárás során Bánréve és Putnok, Pogonyi puszt között a Sajó partjához legközelebb eső enyhe emelkedésen, a Mocsár-dűlő DNy-i részén késő bronzkori, kora vaskori cserepeket gyűjtöttem. A kerámiaanyag között vastag, szürke edények oldaltöredékei, gömbölyített aljú tűzikutya töredéke, simított felületű oldaldarabok, őrlőkő szélének része, oldaltöredék szalagfüll indítással, kívül fekete és kannelúrás oldaltöredék, szemcsés anyagú szürke perem- és faltöredék, téglavörös színű, kívül-belül kormos cserepek, bütyökdiszes edényoldalal, és bordadíszes edényfaltöredékek találhatóak. A leletanyag a Herman Ottó Múzeum gyűjteményébe került, Ltsz. 2000. 9. 1–41.

B. HELLEBRANDT MAGDOLNA

283. Putnok, Pokaj-dűlő

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) Sza, Á

Pokaj egykori középkori falu neve dűlőnévként máig fennmaradt. Putnoktól DNy-ra, a Sajó partjához közel terült el a falu egy kis dombháton. 2000. május 24-én Pusztai Tamással és Kalászdí Györggyel jártuk be a területet. Korongolt edénytöredékeket találtunk, általában nyersfehér színűek, profilált pereműek, s erős korongnyomok látszanak rajtuk. A leletanyag az Árpád-korba sorolható, a Herman Ottó Múzeumba került 2000. 5. 1–53. számon.

Ugyanitt, a nagyüzemi burgonyaművelés feltöltésének soraiban római kori barbár telepleletek, téglavörös színű paticsdarab, őrlőkőtöredék és agyagedények részei kerültek elő. Az egyik edény oldalfalát pecsétlővel díszítették, mely apró, négy részre osztott motívumot látat, rendezetlenül, de nagyjából sorokban. Füle, vagy szélesebb fogórésze lehetett.

B. HELLEBRANDT MAGDOLNA

284. Püspökhatvan, Szabadság út 104.

(Pest megye) B, I

2000. december 4-én lakossági bejelentés érkezett, hogy a telken gépi ásás során alagútszerű építmény került elő. Aznap, valamint december 6-án a helyszínen a következőket tapasztaltam.

A MRT aszódi és gödöllői járásra vonatkozó, sajtó alatt lévő kötete szerint Püspökhatvan, Sinkár feletti földdek (20/9.) lelőhellyel azonosítható területen, vagyis a község ÉNy-i szélétől kb. 200 m-re északra, a Sinkárpatakkal párhuzamosan futó dűlőút Ny-i oldalán, az ártérből kiemelkedő domb tetején a Mészáros család halastónak való medencét ásott. A terület kevésbé termő,